

TÜRKİYE PAMUK SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

ÖZET

Ülkemiz pamuk üretiminin güncel sorunlarının başında **üretim maliyetinin yüksekliği** gelmektedir. Çoğunluğu ithal olan üretim girdilerindeki olağanüstü fiyat artışları ile işletme ölçeğinin küçüklüğü başta olmak üzere biri çok nedene bağlı olarak gereksiz girdi kullanımdan kaynaklanan bu sorunun çözümü için girdi piyasaları denetim altına alınmalı, eğitim ve yayım faaliyetleri yaygınlaştırılmalı, ayrıca küçük ölçekli işletmelerin çiftçi örgütleri ve kurallara bağlanmış müteahhitlik hizmetleri üzerinden çağdaş üretim teknolojileri ve araçlarından yararlanmaları sağlanmalıdır. Bunların yanı sıra teknik, ekonomik ve idari önlemlerle hasat öncesi, hasat, hasat sonrası taşıma, depolama ve çırçırılama işlemleri sırasında ortaya çıkan **verim ve kalite kayıpları** önlenmelidir. Pamuk asıl ve yan ürünlerinin **pazarlanmasında ortaya çıkan sorunlara** orta ve uzun vadeli üretim ve destekleme politikalarıyla kalıcı çözümler getirilmeli ve nihayet sektörün bütünü kapsayan, erişilebilir hedefler içeren bir **“Sürdürülebilirlik Stratejisi”** belirlenmeli ve destekleme, Ar-Ge, Eğitim ve Yayım faaliyetleri ve yatırımları bu stratejiye uygun şekilde yürütülmelidir.

Türkiye pamuk sektörünün sorunları ve bu sorunların olurlu çözümleri için uygulamadan edilen deneyimlerden hareketle geliştirilen önerileri dört ana başlık altında toplamak mümkündür:

1. Üretim maliyeti

Çoğunluğu ithal ilaç, gübre, yakıt vd üretim girdileri fiyatlarının sürekli artmasının yanı sıra işletme ölçeğinin küçüklüğü nedeniyle uygun araç edinim ve etkin kullanımındaki zorluklar, eğitim ve yayım faaliyetlerindeki yetersizlikler sonucunda gereğinden fazla girdi tüketilmesi üretim maliyetlerinin artmasına neden olmakta, buna karşılık doğrudan küresel piyasalara bağlı ürün fiyatlarının dünya üretimindeki artışlara bağlı olarak aynı kalması üretici kar marjlarının daralmasına, hatta yok olmasına ve üretimde sürekliliğin tamamen desteklemeye bağlı kalmasına neden olmaktadır.

Bu sorunların çözümü için yapılması gerekenler :

1. Bakanlıkça tarım ilaçları ve mineral gübreler için **etkin madde içeriği esasına dayalı tavan fiyatlar** belirlenmeli ve bu fiyatlara belirli aralıklarla güncellenerek denetlenmelidir.
2. Tarımsal üretim girdilerinin KDV oranları düşürülmelidir.
3. Özellikle ilaçlamada yüksek kapasiteli, modern teknoloji ürünü makine ve ekipmanlardan küçük büyük bütün çiftçilerin yararlanması sağlanmalı, bu amaçla pahalı ve kullanımı bilgi ve deneyim gerektiren bu araçların, makinalı hasat örneğindeki benzer şekilde, çiftçi örgütleri ve müteahhitler aracılığında ortaklaşa kullanımı teşvik edilmelidir.

4. Makinalı pamuk hasadı, ilaçlama ve müteahhitlik hizmeti bedellerinde uygulanmakta olan KDV oranı %1'e indirilmelidir.
5. Pamuk hasat makinaları ithalatında 5 yaş sınırlaması 10 yaşa yükseltilmeli ya da AB uygulamasına geçilmelidir.
6. Zirai ilaçların ve gübrelerin kullanılmasına yönelik eğitim ve yayım çalışmaları yaygınlaştırılmalıdır.
7. Maliyetin kontrol altına alınması, doğal afet risklerinin azaltılması ve tarla veriminin artırılması amacıyla temel meteorolojik veriler Ziraat Odaları ile paylaşılmalı ve bu verilerin üreticiye ulaştırılması sağlanmalıdır.
8. Toprak neminin, sıcaklığının ölçülmesi, PH metre kullanımı gibi basit dijital aletlerin çiftçiler tarafından kullanılması teşvik edilmelidir.
9. Aşırı gübrelemenin engellenmesi amacıyla toprak laboratuvarları etkin şekilde kullanılmalı, laboratuvarların analiz sonuçları denetlenerek laboratuvarlara olan güven artırılmalıdır.
10. Toprakların organik madde miktarını arttıracak uygulamalar teşvik edilmeli ve pilot projelerle ve araştırma ve yaygınlaştırma çalışmalarıyla desteklenmelidir.
11. Sentetik gübreye alternatif yöntemlerin (hayvansal üretim kaynaklı gübre, yeşil gübreleme, organik gübre) kullanılabilmesi için gerekli altyapı ve eğitim desteği verilmelidir.
12. Zirai ilaçlara alternatif uygulamaların teşviki hem pilot projelerle hem araştırma ve yayım çalışmalarıyla desteklenmelidir.
13. Akaryakıt maliyetinin düşürülmesi ve toprak sağlığının artırılması için öncelikle "Azaltılmış Toprak İşleme" ve "Doğrudan Ekim" teknikleri yaygınlaştırılmalıdır.
14. Yanlış sulama nedeniyle tuzlanma, erozyon ve verim kayıplarının önlenmesi için modern sulama yöntemleri yaygınlaştırılmalı ve gerekli altyapı yatırımları teşvik edilmelidir. Bu durumu destekler biçimde optimal su kullanımı için arazi düzeyinde eğitimler düzenlenmelidir.
15. Maliyetin yanı sıra ürün kalitesini de olumsuz etkileyen bilinçsiz, zamansız ve yanlış hasat kimyasalları kullanımını engellemek için eğitimler düzenlenmelidir.

İlaç ve gübre bayilerinin kurgusal (spekülatif) eylem ve söylemleri, ayrıca bilerek ya da bilmeyerek çiftçileri yanlış yönlendirmeleri aşırı girdi tüketimine yol açan bir diğer önemli etken olarak dikkat çekmektedir. Bunu önlemek üzere;

16. İlaç ve bayilerinin etkinliği sınırlandırılmalı, ilaçlama kararları uzman danışmanlarca reçetelendirilmeli, ilaç bayileri denetimleri arttırılmalıdır.
17. Tarım ilaçları satışı barkod sistemine göre yapılmalı, çiftçiler ruhsatlı ilaçları T.C. Kimlik No ile ve ÇKS'deki ürünlerine göre alabilmeli ve zirai ilaçlar eczanelerdeki gibi izlenebilmelidir.

2. Verim ve kalite kayıpları

Üreticilerimiz verim odaklı pamuk yetiştirmede üstün bilgi ve deneyim birikimine sahiptir. Tarla veriminde dünyanın en gelişmiş üretim ve işletme alt yapısına sahip Avustralya'nın ardından, sadece %10..15 kadar bir farkla ikinci olmamız bunun en

açık kanıttır¹. Bu verim odaklı yaklaşım bazen gereğinden fazla girdi kullanımına ve bunun olumsuz sonuçlarına yol açmakla birlikte, tekstil sanayimize her yıl bir milyon ton renk, parlaklık ve diğer teknolojik özellikler açısından dünyanın önde gelen kalite değerlerine sahip orta elyaf (Upland) grubu pamuk sunulması imkanını sağlamaktadır. Ancak tarladaki açık kozalar içinde hasada hazır haldeki bu yüksek verim ve kalite değerleri hasat hazırlığı (Yaprak döktürücü (defolyant) uygulaması) ile başlayan, hasatla süren ve hasat sonrası taşıma, depolama ve çırçırılama, prseleme işlemleriyle sona eren süreçler sırasında yeterince korunamamakta, bilgisizlik, dikkatsizlik, teknik ve ekonomik yetersizlik vd nedenlerle kısmen ya da büyük ölçüde yitirilmekte; dahası 'kontaminasyon' olarak anılan ve iplikten giysiye uzanan süreçte çok büyük kayıplara neden olan yabancı madde bulaşması sorunu oluşabilmektedir.

Bu kayıpları önlemek üzere,

18. Kapsamlı bir eğitim ve yayım projesi hazırlanıp uygulanmalı, bu bağlamda hasat döneminde ulusal ve yerel tv kanallarında yayınlanacak kamu spotları, sokak tanıtımları vb araçlarla desteklenen bir kampanya düzenlenmelidir.
19. Makinalı Pamuk Hasadı yönetmeliği Aydın'daki pilot uygulamadan elde edilen deneyim ışığında güncellenerek diğer pamuk bölgelerini de kapsayacak şekilde uygulanmalıdır.
20. Çırçır işletmelerinin günümüz ihtiyaçlarına uygun hale getirilmesi sağlanmalı, ayrıca mevcut çalışma usul ve esasları gözden geçirilerek güncellenmelidir.
21. Bütün işletmelerin ön temizleme ve kurutma üniteleriyle donatılmaları, ayrıca depolama kapasitelerinin işledikleri ürün miktarı ve çeşitliliğine uygun hale gelmesi sağlanmalıdır.
22. Kapasiteye göre çalıştırılması zorunlu Çırçır Ustası ve Pamuk Ustası sayıları belirlenip istihdamları sağlanmalıdır
23. Yangın risklerine karşı alınacak önlemler listesi oluşturularak, işletme içinde bulunması zorunlu yangın tüpü, köpük makinesi sayıları; su tankı ve yer üstü hidrant sayı ve büyüklükleri belirlenmeli, yağmurlama sistemleri, jeneratör vb ekipmanları bulundurma zorunluluğu getirilmelidir.
24. Elektronik kantarların maliyeye e-devlet üzerinden entegrasyonu yapılarak, işletmelere giren ve çıkan ürünlerin anlık takibi sağlanmalıdır.
25. Kütlü ve lif pamukta ürün güvenliği ve denetimini sağlamak amacıyla hazırlanmış olan **“Pamukların Kontrolüne İlişkin Tebliğ (Ürün Güvenliği ve Denetimi: 2012/25)”** ile **“Pamukların Standardizasyonuna İlişkin Tebliğ (Ürün Güvenliği ve Denetimi: 2012/27)”** günümüz şartlarına göre yenilenmeli ve mutlak surette uygulanması sağlanmalıdır.
26. Pamuğun araziden çırçır işletmesine sevkinin, ayrıca kalitesinin ve desteklemelerin takibi için ve çırçır işletmelerinin kalite ve standardizasyonu ile ilgili Tarım ve Orman Bakanlığına da bazı yetkilendirmeler verilmeli; hasat sezonunda denetimler yapılmalıdır.

3. Pazarlama ve küresel rekabet

Türkiye Dünya lif pamuk üretiminde **6.** tüketimde ise **5.** sırada yer alan önemli bir pamuk ülkesidir. Ülkemizde dünya pamuk alanlarının **%1,5'uğu** kullanılarak dünya üretimin **%3,5'uğu** gerçekleştirilmektedir. Pamuk verimimiz Dünya ortalamasının çok üzerinde olup, büyük üretici ülkeler sıralamasında Avustralya'dan sonra, sadece **%10** kadar bir farkla, **2.** Sırada yer almaktadır.

¹ Asıl sıralamada 2. olan İsrail çok küçük alanda üretim yapıyor olması nedeniyle bu değerlendirmede dikkate alınmamıştır.

Ülkemizde **2017** itibariyle **502 bin hektar** alanda **2,450 milyon ton** kadar kütlü pamuk üretilerek yaklaşık **5,328 milyar TL gelir** elde edilmiştir. Bu değerlerle pamuk içinde yer aldığı **“Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünler”** grubunda buğdaydan sonra en yüksek ciroya sahip üründür. Ayrıca söz konusu grup alanının sadece **%3,2’sinde** grup toplam gelirinin **%9,5’ini**, grup toplam pazarlanan gelirinin ise **%11,6’sını** sağlayan **“Alan verimliliği en yüksek ürün”** konumundadır.

Pamuk tarımı yüksek tarımsal üretim değerinin yanı sıra, “girdi yoğun” bir üretim dalı olması nedeniyle tohum, gübre, ilaç, makina sanayi ve ticareti, lojistiği ile tarım işçilerinden oluşan çok geniş bir kesimin gelir kaynağıdır. Mevcut üretim, işlemler itibariyle analiz edildiğinde yılda **70 Milyon yevmiyeden fazla** İnsan İş Gücü kullanıldığı, yaklaşık **250 bin daimi, 500 bin** geçici istihdam yaratıldığı ve toplamda **1.5 milyonu** aşkın insanımıza geçim sağlandığı tahmin edilmektedir.

Pamuğun ülke ekonomisine katkısı sadece tarımla sınırlı değildir. Pamuk lif, çiğit, tohum, çekirdek, yağ, küspe, linter vb asıl ve yan ürünleriyle tekstil, hazır giyim, bitkisel yağ ve yem başta olmak üzere, **otuzu aşkın sanayiye ham madde oluşturmakta** ve böylece ülke ekonomisine katkısı katlanarak artmaktadır². Bu nedenledir ki, ABD ve AB gibi gelişmiş olanlar ve en büyük üretici Çin dahil, yetiştirilmesi mümkün olan bütün ülkelerde öncelikle tercih edilmekte ve giderek sertleşen küresel rekabet koşullarına rağmen desteklenerek üretiminde sürdürülebilirliği sağlanmaktadır. Son yirmi yıllık süre boyunca, dönem ortalaması olarak **dünya pamuk alanlarının yarısından fazlası (%55)** desteklenmiştir; aynı dönemde pamuk üretimine **Çin 56, ABD 36 milyar USD** destek sağlamıştır. Geçen sezon itibariyle pamuk üretimine **Çin’de 4,25, ABD’de 0,89 milyar USD, Türkiye’de 398 milyon** ve komşumuz **Yunanistan’da 300 milyon USD** destek verilmiştir.

Ülkemiz pamuk üretiminde yüksek verime karşılık maliyetlerin de yüksek olması nedeniyle küresel rekabet ancak destekleme ile mümkün olabilmektedir. Bu desteklemeye karşılık pamuk alanlarında gelişme olmaması, verilen desteğin pamuğa yeni alanlar açılmasını teşvik edemediği, ancak mevcut alanların korunmasını sağlayabildiğini göstermektedir.

Pamuğun küresel piyasalardaki bir diğer rekabet alanı sentetik ve selülozik elyaflar ile olanıdır. Sürdürülebilirlik kriterleri açısından bu rakip ürünlere karşı tartışılmaz üstünlüğe sahip olan pamuğun, günümüz küresel emtia zincirine hakim olan perakendecilerin en yüksek tedarik hızını ve en düşük maliyeti sağlamak amacıyla sektörün aktörlerini birbiriyle çarpıştırması sonucunda ortaya çıkan bu elyafa karşı desteklenmesi gerekmektedir.

Türkiye de pamuk tarımı ve pamuğa dayalı tekstil, hazır giyim vd sanayilerde uzun yılların birikimi sonucunda kazanmış olduğu üretim gücünü geliştirerek sürdürmek ve ülke ekonomisine olan katkısını katlanarak artırmak üzere pamuk tarımını desteklemektedir.

Pamuk desteklerinden beklenen yararların artırılması için yapılması gerekenler:

27. Pamuk politikalarının belirlenmesi ve uygulamasında ilgili bakanlıklar vd kurumlar arasında koordinasyon sağlanmalıdır.
28. Pamuk ekim alanlarının ve rekoltenin uydu teknolojilerinden yararlanılarak hızlı ve güvenli tahminini sağlayan bir ağ kurulmalıdır. (Bu amaçla İzmir Ticaret Borsası ile Ege Üniversitesi işbirliğinde onüç yıldır başarıyla yürütülmekte olan ‘Yerel Gözlem Doğrulmalı Uzaktan Algılama Rekolte Tahminler’ ülke geneline yaygınlaştırılabilir.)
29. Sezon boyunca ve sezon sonunda üretilen ve denetlenen pamuk balya kayıtları ile üretim sonuçları karşılaştırılarak ilan edilmelidir.

² Ayrıntılar için bkz: Evcim, H.Ü., Pamuğun Türkiye İçin Sosyo-Ekonomik Önemi http://www.upk.org.tr/User_Files/editor/file/Pamug%CC%86un%20Tu%CC%88rkiye%20ic%CC%A7in%200%C%88nemi-2017-HUE.pdf

30. Pamuk ekim tahminleri ÇKS ve Tapu kayıtlarından alınan Parsel Tanımlarıyla birlikte TİKAS ile entegre edilerek yürütülmelidir.
31. Lisanslı Depo Destekleme yönetmeliğinde acilen yapılacak bir değişiklikle müstahsil makbuzlarının yani sıra lisanslı depolara ait elektronik ürün senetleri de (ELÜS) “desteklemeye esas belge” sayılmalı; ELÜS'ler üzerinden kütlü pamuk destekleme miktarının hesabında, ilgili ticaret borsasınca yayınlanan “Sezon Ortalaması Çırçır Randımanı” değeri esas alınmalıdır.
32. Üreticilerin önündeki diğer büyük bir engel de kütlü pamuklarını lif haline getirmek için aldıkları çırçırılama hizmetinin %18 KDV'ye tabi olmasıdır. Bu engelin ortadan kaldırılması için çırçırılama hizmetinde KDV oranı %1'e düşürülmelidir
33. Tarım Satış Kooperatifleri lisanslı depoculuk desteklerinden yararlanamamaktadır. Tarış, Çukobirlik, Antbirlik gibi tamamen üreticilerden oluşan bu kooperatiflerin sistem dışında kalması lisanslı depoculuktan beklenen yararların tabana yayılmasını engellemektedir. İlgili yönetmelikte yapılacak bir düzenleme ile bu yanlış acilen düzeltilmelidir.
34. Mevcut uygulamada çırçır işletmeleri de lisanslı depoculuk desteklerinden yararlandırılmamaktadır. Çırçır işletmelerine analiz desteği verilerek bunların da sisteme katılmaları ve bunlar sayesinde lisanslı depoculuk hizmetine erişemeyen küçük çiftçilerin dolaylı olarak sistemden yararlanmaları sağlanmalıdır.
35. Lisanslı depoculuk kapasitesinin artırılması ile Ürün İhtisas Borsası etkin şekilde çalıştırılabilir. Böylelikle hem üretici ürününü yıl içerisinde yayarak satma şansına, tekstil işletmeleri ise daha uzun soluklu ticari bağlantı yapma şansına sahip olacaktır.
36. Ürün İhtisas Borsasının biran önce hayata geçirilmesi sağlanmalıdır.

4. Sürdürülebilirlik ve Kalite Kimlikleri

Günümüzde sürdürülebilirlik her şeyin üstünde önem taşımaktadır. Çevre bilincinin gelişmesiyle birlikte özellikle tüketiciler haklı ve yerinde bir yaklaşımla her türlü kararlarında sürdürülebilirliğe öncelik vermekte, yakın gelecekte bu eğilime üretici kesimin de bütünüyle ortak olması beklenmektedir.

Ülkemiz pamuk sektörünün de bu gelişmeye katılmasını sağlamak üzere,

37. Ulusal Tarımsal Sürdürülebilirlik Stratejisi belirlenmeli ve destekleme, Ar-Ge, Eğitim ve Yayım faaliyetleri ve yatırımları bu stratejiye uygun şekilde yürütülmelidir.
38. Pamukta Sürdürülebilirlik Standardı hazırlanmalı ve bu standart İyi Tarım Uygulamaları (İTU), GMO Free Turkish Cotton Garanti markası Standardı gibi ulusal ve BCI gibi uluslararası diğer standartlarla eşleştirilmeli ve bu standardı uygulatacak ve denetleyecek mekanizmalar kurulmalıdır.
39. Organik pamuk, İyi Pamuk Uygulamaları (İPUD) kapsamında üretim yapan çiftçiler prim, sertifikasyon giderlerine katılım vb yöntemlerle desteklenmelidir.

Dünya pamukçuluğunda hızla yaygınlaşarak alanların %75'ini, üretimin %82'sini kapsar hale gelen GDO'lu pamuk üretimi, son yıllarda ortaya çıkan sorunlar nedeniyle azalma eğilimine girmiştir. Bu durum GDO'suz pamuk ve bu bağlamda klasik ıslah yöntemleriyle geliştirilmiş pamuk tohumu üretimini tekrar gündeme taşımış ve yeni fırsat alanları yaratmaya başlamış bulunmaktadır. Türkiye'nin bu anlamdaki istisnai konumunu yarara dönüştürmek üzere,

40.Yerli ıslah pamuk eřitleri tohumculuęu, vergi muafiyeti gibi teřviklerle desteklenmelidir

Sürdürülebilirlikle birlikte tüketiciler nezdinde markalaşma, farkındalık ve kalite kimlikleri de büyük önem kazanmıştır. Bu önem nedeniyledir ki, sektörün tanınmış markalar ve perakende mağaza zincirleri ürünlerini tüketicilere sürdürülebilirliği ilke edinmiş olduklarını gösterecek farkındalık etiketleriyle donatma yarışına girmiş bulunmaktadır. Bu bağlamda GMO Free Turkish Cotton Garanti Markamız için büyük bir fırsat alanı ortaya çıkmış bulunmaktadır³. Akılcı bir planlama ile bu alanın değerlendirilmesi ve böylece halen Tekstil’de 4,5 USD, Hazır Giyim’de 14 USD olan birim ihracat katma değerlerinin TIM’in öncelikli hedefleri doğrultusunda artırılması mümkün olabilecektir⁴.

Bu fırsatı faydaya dönüştürmek üzere,

41.GMO Free Turkish Cotton garanti markasının ulusal ve uluslararası tanıtımı yapılmalı ve markanın kullanımı teşvik edilmelidir.

Prof. Dr. H. Ünal Evcim
Genel Sekreter
Ulusal Pamuk Konseyi
25/11/2019

³ Ayrıntılar için bkz: Evcim, H.Ü.. GMO Free Turkish Cotton Bilgi Notu, Ulusal Pamuk Konseyi, Söke (http://www.upk.org.tr/User_Files/editor/file/GMO%20Free%20TC%20Bilgi%20Notu_HUE%202.pdf)

⁴ TIMREPORT, Textile Start-UP Challenge’de Ödüller Sahibini Buldu, Sayı:177, s.60